نقش پررنگی داشته باشد. فخرالدین احمدی دانش آشتیانی خاطرنشان کرد: ما باید با برنامه‌ریزی در مسیر درستی گام برداریم تا استعداد دانش‌آموزان ابتدا شناخته و سپس بارور شود. ما معتقدیم که ما در کشور دانش‌آموز تنبل نداریم و اگر این ذهنیت وجود دارد ضعف نظام آموزشی ماست که تربیت بدنی متخصص است که باید در جهت رفع آن گام برداریم، چرا که حضور مربی متخصص به عنوان معلم ورزش می‌تواند در جهت شناسایی استعدادها و رشد آنها اهمیت ویژه‌ای داشته باشد و شعار ما در توسعه ورزش قهرمانی در کشور «مدرسه محوری» است.

پایان نامه سخت نیست

کارن خالتری*

دانشجویان کارشناسی ارشد بیشتر کار خرید پایان‌نامه را انجام می‌دهند، ولی در مورد مقطع دکتری هم شنیده شد که خرید رساله صورت گرفته است. در هر حال این کار، کار نابسندی است و اگر این مساله ادامه پیدا کند در زمینه آموزشی رشد نخواهیم داشت. البته قوانین موجود برای مقابله با پایان‌نامه‌فروشی کفایت می‌کند و لازمه رفع این مساله فرهنگ‌سازی است. با وجود این، خرید پایان‌نامه و سازکار هیات داوران مربوط است و نشان‌دهنده ضعف داوری است که باعث می‌شود دانشجویان به این سمت کشیده شوند. از سوی دیگر، نمی‌توان از طرق مختلف دانشجویان را از این بابت کنترل کرد چرا که آنها پایان نامه خود را از جاهای دیگری کپی می‌کنند. به نظر بنده تشخیص پایان نامه خریداری یا کپی شده به عهده داوران است. در وقتی در کنار هیات داوران دوایر پژوهشی هم وجود دارند که اجازه دفاع را به دانشجویان می‌دهند و کارشان رسیدگی به این مساله است. بنابراین اگر پدیده پایان‌نامه‌فروشی به این شکل حل شود می‌توان مانعی برای خرید آن گذاشت. ما به قوانین جدیدی در این راستا نیاز نداریم. آیین نامه داخلی دانشگاه‌ها مساله پایان نامه‌فروشی را از مدت‌ها پیش دیده اند و قانون و مقرراتی را برای برخورد با متخلفان دارند، منتها به آن عمل نمی‌شود. مجلس مهم‌ترین کاری که می‌تواند در این زمینه انجام دهد بحث نظارت است که تا حدودی می‌تواند آمار پایان نامه‌فروشی را کاهش دهد. اگر دوایر پژوهشی، هیات داوران و بطور کلی فیلترها در زمینه ردیابی و تشخیص پایان نامه‌های کپی و خریداری شده نمی‌توانند، نمی‌خواهند اعمال‌ورزی می‌کنند باید بدانند تشخیص این مساله مشکل نیست، بلکه فقط مقداری زمانبر است، به ویژه در شرایط کنونی که با پیشرفت فناوری پیگیری تخلفات راحت‌تر شده است. بنده معتقدم معضل خرید پایان نامه به دانشجویان مربوط نیست، بلکه به سیستم و سازوکاری برمی‌گردد که باید اصلاح شود البته قشر دانشجو هم تقصیرکار است. ولی بیشتر هیات داورانی مقصر هستند که اجازه دفاع داده و پایان نامه غیر معتبر فارغ‌التحصیلان را تایید می‌کنند.

کپی کاری در پایان‌نامه بیشتر است

برخی رشته‌ها در مقطع دکتری باید رساله‌ای را ارائه دهند که در آن نوآوری باشد. برای مثال ضروری است که دانشجویان در رساله خود برای تئوری‌های موجود الگوریتم‌های مطلوب و کاربردی ارائه دهند. بر همین اساس تشخیص خرید و کپی رساله در مقطع دکتری سادتر است. چون لازم است که در رساله نوآوری باشد ولی در پایان نامه مربوط به مقطع کارشناسی ارشد این الزام وجود ندارد بنابراین دانشجویان می‌توانند کپی کاری کنند و کسی متوجه این مساله نشود از این رو احتمال کپی کاری در پایان نامه بیشتر از رساله است. البته دوباره تاکید می‌کنم که اگر هیات‌های پژوهشی و داوران نمی‌توانند در مقطع کارشناسی ارشد پدیده خرید و کپی بودن پایان نامه را تشخیص دهند بهتر است به برگزاری یک سمینار یا ارائه تحقیق معمولی بسنده کنند. چرا که تحت عنوان پایان نامه برخی دانشجویان مجبورند که بالاخره، تخلفی انجام دهند.

دانشجویان تحقیق‌محور نیستند

علت خرید و کپی کردن پایان نامه این است که اساس دانشجویی بر پایه بحث علمی و تحقیق درست و حسابی نیست، در حالی که دانشجویان کارشناسی ارشد به بالا باید تحقیق محور باشند. یعنی به دنبال تحقیق بروند و دیدگاه شان بررسی گرایانه باشد. در مقطع کارشناسی اساتید درس می‌دهند و بر اساس جزوه خود امتحان می‌گیرند. تقریبا ۹۹درصد روش امتحان به همین شیوه است، در حالی که باید در مقطع کارشناسی ارشد سیستم تدریس و امتحان عوض شود. اما در این مقطع هم معمولا رسم بر این است که دانشجویان پایان ترم به سوالات جزوات پاسخ می‌دهند. به عبارت دیگر دنبال تحقیق نمی‌روند. باید در این مورد چاره اندیشی کرد. چرا که مقطع دکتری باید بیشتر تحقیق محور باشد. در واقع باید امتحانی که دانشجویان دکتری می‌دهند حاصل تحقیقات خودشان باشد نه حاصل جزوه‌های آماده اساتید. از این رو باید به مبحث پایان نامه‌فروشی ریشه‌ای‌تر وارد شد. چون دانشجویان ما به این نوع امتحان پس دادن عادت کرده اند و تحقیق، خیلی کم انجام داده‌اند. حتی در دانشگاه‌های دولتی در مقطع کارشناسی ارشد به بالا هم جزوه دادن امری فراگیر شده و همه دنبال جزوه شب امتحانی هستند. بنابراین داستان از همین جا شروع می‌شود و دانشجویان فکر می‌کنند باید پایان نامه خود را این گونه تحویل دهند به عبارت دیگر جزوه قانونی را از اساتید تحویل می‌گیرند و جزوه غیر قانونی را تحت عنوان کپی پایان نامه به آنها باز می‌گردانند. این مساله تقصیر سیستم آموزشی ماست. شاید مهم‌ترین کار این باشد که ما تحصیلات تکمیلی را در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری به سمت سیستم غیر انتفاعی ببریم. در واقع دانشگاه‌های غیردولتی الگوی خود را از دانشگاه دولتی می‌گیرند که باید در این مورد بازنگری شود. درواقع کل سیستم آموزشی ما باید به سمت کشورهای اروپایی یعنی سیستم غیر انتفاعی برود. این اتفاق چند مزیت دارد. اینکه سیستم آموزشی غیر انتفاعی مشمول قوانین عمومی خواهد بود. اما در چگونگی، نحوه و جزئیات تحقیق و پژوهش خود محتاری خواهد داشت و این موضوع خیلی خوبی است که در ایران به آن پرداخته نمی‌شود. بنابراین این اولین حسنی است که سیستم‌های غیر انتفاعی می‌توانند داشته باشند. مساله دیگر برقراری ارتباط با بازار و صنعت است. سیستم‌های آموزشی غیرانتفاعی به دنبال مسائل مالی و مادی هستند و مجبورند صنعت را در دستور کار خود قرار دهند. در حالی که سیستم‌های دولتی شاید این الزام را جیلی احساس نکنند و از این طریق بودجه به سیستم‌های آموزشی غیرانتفاعی سرازیر خواهد شد. این انگیزه مهمی خواهد بود که در راستای بهبود تحقیقات در حرکت باشیم. اگر می‌خواهیم دارای کیفیت آموزشی مطلوب باشیم باید در مقطع تکمیلی سیستم‌های آموزشی خود را به این سمت سوق دهیم و انگیزه‌های آموزشی و پژوهشی بازار و صنعت را بیشتر مطرح کنیم. البته در مورد اینکه چگونه به این مرحله برسیم باید بگویم که در گام اول باید اهداف تعیین شده مورد قبول واقع شوند و به تدریج به سمت آن حرکت کنیم. از سوی دیگر، اینکه این ایده چقدر خریدار داشته باشد نامشخص است، چرا که فکر

حاشیه امن برای یک جرم آشکار

چرا با پایان نامه‌فروشی برخورد جدی نمی‌شود؟

آرمان - آرزو ضیایی: با قدم زدن در خیابان انقلاب، حد فاصل خیابان‌های ۱۶ آذر و خیابان وصال بیشترین میزان آگهی‌های تبلیغاتی مانند کلاس‌های کنکور، کتاب‌ها و سایر محصولات فرهنگی را جلب شده روی دیوارها می‌بینیم. بله لای این تبلیغات آگهی‌های فروش پایان‌نامه یا مقالات علمی هم به وفور یافت می‌شود زمانی برای خرید پایان‌نامه مدت‌ها جست‌وجو و فروشنده آن را به کمک واسطه پیدا می‌کردند، اما اکنون کافی است از یکی از همین آگهی‌ها با فروشنده پایان‌نامه تماس بگیرند تا در اسرع وقت بتوانند او را در دفتری بزرگ و مجهز ملاقات کنند.

عنوان‌های جذبدی بر فروش پایان‌نامه مانند «مشاور پایان‌نامه» یا «آموزش نگارش پایان نامه و مقالات علمی» گذاشته شده تا این قلمرو فائونی به نظر بیاید. بسیاری از دانشجویان جذب این عناوین شده و این مراکز در قبال تهیه و تدوین پایان‌نامه مبلغ زیادی از دانشجویان دریافت می‌کنند. فعالیت در این مراکز یک شغل دانشجویی محسوب می‌شود. اما کار در این عرصه برای دانشجویان درآمد زیادی به همراه نداشت، زیرا به‌دلیل کثرت دانشجویان در این مراکز، هر بخش پایان‌نامه به یک دانشجو واگذار می‌شود و بعد از تحویل پایان‌نامه به مشتری، مبلغ دریافتی بین این دانشجویان تقسیم می‌شود. پایان‌نامه‌فروشی جرمی آشکار است ولی سال‌هاست به عنوان تخلف به آن نگاه نمی‌شود و برخورد جدی و قانونی با آن صورت نمی‌گیرد.

کم‌کاری دانشجویان

مهم‌ترین متقاضیان خرید پایان‌نامه دانشجویانی هستند که به علت کمبود وقت در کلاس‌های درس حضور و مشارکت فعال ندارند. این افراد معمولا شاغلند یا به‌دلیل سطح پایین علمی توانایی نگارش پایان‌نامه را در خود نمی‌بینند. مفهوم «دانشجو بودن» در ذهن برخی دانشجویان رنگ باخته است. این دانشجویان باید درک کنند به دور از همه مسائل کاری یا خانوادگی آنها هنگام نشستن روی صندلی دانشگاه، رسالتی بزرگ دارند و آن یادگیری کاربردی علم است تا رتبه علمی آنها افزایش یابد البته تمام نواقص متوجه دانشجو نیست و برخی مراکز آموزش‌عالی نیز در ارتکاب به این جرم دخیلند. این مراکز سطح علمی بالایی ندارند و بالاترین درجه علمی اساتید آنها استاد راهنماست. دانشجویان دانشگاه‌های شهرهای کوچک معمولا از سطح علمی بالایی برخوردار نیستند و دانشجویان در مقابل کم‌کاری و ناکارآمدی سیستم آموزشی دانشگاه‌ها چاره‌یه خرید پایان‌نامه یا مقالات علمی می‌شوند.

متهمان جعل پایان‌نامه‌ها

واقعیت آن است که افراد زیادی در ارتکاب به جرم جعل پایان‌نامه شریکند و بسته به نقش، میزان گناه آنها کم یا زیاد می‌شود و برخورد با مراکز فروش پایان‌نامه که کاملا آشکار جلب مشتری می‌کنند مقطعی و زودگذر است و چاره‌ساز نیست، زیرا تا زمانی که متقاضی خرید پایان‌نامه وجود داشته باشد آنها هم وجود دارند. برخی دانشجویان به هر دلیل مانند بسیاری از دانشجویان رنج تحقیق و پژوهش به خود نمی‌دهند و فارغ از عذاب وجدان و صرفا به دلیل تمکن مالی پایان‌نامه می‌خرند. برخی اساتید راهنما، مشاور و داوران هم به دلیل فقدان سامانه‌ای جامع، نبود وقت و عدم تخصص کافی متوجه جعلی بودن پایان‌نامه نمی‌شوند و در تدوین، ارائه و ارزیابی پایان‌نامه، دانشجویان خاطی را همراهی می‌کنند. موارد متعددی از لو رفتن پایان‌نامه‌های جعلی وجود ندارد هر چند با وجود تکثر مراکز فروش پایان‌نامه احتمال وجود تعداد قابل توجهی از پایان‌نامه‌های جعلی دور از ذهن نیست. حلقه گمشده نبود سامانه‌ای مشخص، کارآمد و سراسری برای کانالیزه کردن درج عناوین و اطلاعات تمام پایان‌نامه‌های ارائه شده در مراکز آموزش عالی کشور است. در حال حاضر تنها چند سامانه به این منظور وجود دارند که ثبت اطلاعات در آنها اختیاری است و اطلاعات پایان‌نامه‌ها معمولا توسط مسئولان دانشگاه‌ها در آنها ثبت می‌شود.

تنظیم شیوه‌نامه برخورد با تخلفات علمی

لزوم وجود یک شیوه‌نامه برخورد با تخلفات علمی به شدت احساس می‌شود. اگر هزینه جعل پایان‌نامه را برای دانشجو و همچنین هزینه عدم تشخیص پایان‌نامه جعلی را برای داور، استاد راهنما و مشاور بالا ببریم افراد کمتری این تخلفات را انجام می‌دهند و داوران نیز با دقت‌نظر بیشتری پایان‌نامه‌ها را ارزیابی می‌کنند در سال‌های اخیر موضوع برخورد با تخلفات علمی در مقطع تحصیلات تکمیلی با همکاری معاونت پژوهشی وزارت علوم، سازمان امور دانشجویان و دبیرخانه هیات‌انتظامی اساتید به دقت مورد بررسی قرار گرفته و کار کارشناسی روی این شیوه‌نامه به اتمام رسیده و به وزارت علوم تقدیم شده است. در این شیوه‌نامه مشدبندترین مجازات‌ها برای جعل پایان‌نامه در نظر گرفته شده است. تخلفات عنوان شده در این شیوه‌نامه انجام یک چوک‌ترین سرقت علمی، عدم رعایت حقوق مولفان، ذکر نکردن عناوین و... است. برخی دانشگاه‌ها مانند دانشگاه شیراز به منظور جلوگیری از تخلفات احتمالی دانشجویان اقدام به طراحی نرم‌افزاری برای کنترل پایان‌نامه و مقالات علمی کرده‌اند. همه اساتید این دانشگاه ملزم به استفاده از این نرم افزار در هنگام بررسی مقالات پژوهشی و پایان‌نامه‌های دانشجویان شدند. این راه‌حل مناسب است اما کافی نیست.

راه‌های جلوگیری از پایان‌نامه‌فروشی

برخورد با افرادی که دست به فروش مقالات پژوهشی و پایان‌نامه‌های جعلی می‌زنند کافی نیست و به منزله قانونی مقطعی است. داور نهایی احراز اصالت یک پایان نامه خود دانشگاه است و نهادهای خارجی راهی برای احراز تقلبی بودن پژوهش‌ها ندارند. با وجود کثرت موارد جعل پایان‌نامه و پایگیری، برخی دانشگاه‌ها در جلسه‌های داوری بسیار نادر است. در یک برنامه بلندمدت در کنار هر دانشگاه به حضور یک پژوهشگاه مستقل نیاز است تا عهده‌دار نظارت بر تصویب طرح‌های پژوهشی و تضمین کیفیت کارهای پژوهشی آن دانشگاه باشد. اگر چاپ مجلات تخصصی نیز به این پژوهشگاه‌ها واگذار شود مقالات بطور جدی و بی‌طرفانه داوری می‌شوند. اکنون به هر استاد راهنما بر اساس تعداد پایان‌نامه‌هایی که دفاع کرده مبلغی پرداخت می‌شود، بنابراین عطش پذیرش راهنمایی پایان‌نامه‌ها زیاد است. گاهی تعداد پایان‌نامه‌های تحت راهنمایی یک استاد به اندازه‌ی بالاست که مشخص است به هیچ‌وجه فرصت خواندن این تعداد پایان‌نامه برای او وجود ندارد. برای حل این مشکل می‌توان راهنمایی پایان‌نامه‌ها را بخشی از وظایف اعضای هیات‌های علمی دانشگاه‌ها قرار داد تا راهنمایی پایان‌نامه راهی برای کسب درآمد آنها نباشد. در این صورت قبولی یا رد پایان‌نامه برای استاد راهنما تفاوتی ندارد و دلیلی برای نمره قبولی همه پایان‌نامه‌ها وجود ندارد. اگر متخصصان پژوهشگاه‌ها داوری مقاله‌ها و پایان‌نامه‌های دانشگاهی را به عهده بگیرند، داوری‌ها جدی‌تر می‌شود و چنین داورانی معمولا فرصت و انگیزه بیشتری برای خواندن و یافتن نقاط ضعف پایان‌نامه‌ها را دارند.

ایجاد سیستم‌های سراسری نظارت

یک استاد دانشگاه و معاون وزیر علوم در دولت اصلاحات در گفت‌وگو با «آرمان» با اشاره به لزوم نظارت بر بحث جعل پایان‌نامه‌ها می‌گوید: دو سامانه در حال حاضر در کشور وظیفه کنترلی و ثبت پایان‌نامه‌ها را دارند. اما مساله مورد وجود سامانه نیست. در دوره‌ای به دلیل اتخاذ و اعمال سیاست‌های اشتباه، رشد کمی پذیرش دانشجو بسه ویژه در دوره‌های تحصیلات تکمیلی بالا رفت و بازنشستگی زودهنگام اساتید مجرب دانشگاهی سبب اعمال سیاست‌های نادرست در دوره تحصیلات تکمیلی شد. غلامرضا ظریفیان می‌افزاید: افزایش پذیرش دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری در دانشگاه‌های پیام‌نور و آزاد ایجاد پردیس‌ها در دانشگاه‌های دولتی، رشد دوره‌های شبانه، اجازه برگزاری دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترا به دانشگاه‌های فاقد مجوزهای علمی لازم و اصرار دانشجویان برای ورود به دوره تحصیلات تکمیلی عوامل اصلی ایجاد و توسعه مراکز فروش پایان‌نامه هستند. معضل بیکاری دانشجویان را به ادامه تحصیلات دانشگاهی تشویق کرد و به دلیل افزایش تعداد پایان‌نامه‌ها دقت لازم در هنگام بررسی آنها کاهش یافت و اساتید فرصت لازم را برای تایید صحت پایان‌نامه‌ها از طریق سامانه‌های موجود نداشتند. او می‌گوید: کاهش فرصت تامل استاد و افزایش تعداد پایان‌نامه سبب پدیده شوم سرقت علمی شد. افراد برای رسیدن به کار به‌دنبال تحصیل در دوره تحصیلات تکمیلی رفتند و دانشگاه‌های دولتی نیز به دلیل ناتوانی در تامین هزینه‌های کلاس‌های عملی و آزمایشگاهی تاجاره تاسیس پردیس‌های دانشگاهی شدند. ظریفیان می‌افزاید: به همین دلایل برخی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد غیرانتفاعی و دولتی از لحاظ علمی توانایی لازم را برای ارائه پایان‌نامه ندارند و سرقت علمی می‌کنند. او تاکید می‌کند: در بسیاری از کشورهای دنیا، انجمن‌های علمی از جایگاهی غیردولتی و در عین حال موقعیت ویژه‌علمی برخوردار هستند و فعالیت‌های نهادهای علمی کشور را رصد می‌کنند. وکلدزی بررسی فعالیت‌های دانشگاهی به این انجمن‌ها از کیان علمی کشور محافظت می‌کند و فقدان این سیستم در کشور سبب ضعف نظام‌های است. توجه و توسعه بیشتر به این انجمن‌ها جعل پایان‌نامه‌ها و مقالات علمی را در دانشگاه‌ها متوقف می‌کند. جلوگیری از رشد بی‌رویه کمی دانشگاه‌ها، اعتدام آنها با یکدیگر، مدیریت عملکرد دانشگاه‌هایی مانند پیام نور و آزاد، جلوگیری از ایجاد تحصیلات تکمیلی در برخی دانشگاه‌های پیام‌نور و آزاد و استراتژی برای کیفیت‌بخشی به سطح نهادهای علمی می‌تواند به کاهش و رفع این مشکل کمک کند. او خاطرنشان می‌کند: معمولا اساتید از زمان استخدام پنج، شش سال در دوره کارشناسی ارشد تدریس می‌کنند و بعد به دوره دکترا می‌روند که این امر مطابق با معیارهای علمی جهانی است. از ورود دانشجویان در دانشگاه‌های دولتی کاسته شده، اما در برخی دانشگاه‌های آزاد این تغییر صورت نگرفته است، به این دلیل تا رسیدن به شرایط قابل اطمینان و رسیدن به ثبات راه زیادی داریم و در حال حاضر با اعمال مکانیسم‌های حقوقی و نرم‌افزاری می‌توان جعل پایان‌نامه را به حداقل رساند. اگر خطایی از طرف دانشجو یا استاد مشاهده شد آنها باید وارد لیستی سیاه شوند و جامعه علمی هیچ فرصتی را برای رشد و ترقی آنها فراهم نکند. هزینه حیثیتی این جرم باید زیاد شود و پذیرش افراد خاطی در عرصه‌های مختلف علمی باید سخت شود. این اقدامات عوامل بازدارنده و پیشگیرانه‌ای در راستای جلوگیری از ارتکاب این جرم می‌شوند. تربیت همان نیروها قدم برداریم، به اینکه هر کسی بخواهد بیاید مدرکی بگیرد که مورد نیاز جامعه نباشد و وقت خود و مملکت و پول خود و مملکت را صرف کند و در پایان، تخصص کسب شده مورد نیاز جامعه نباشد. یکی از بزرگ‌ترین مشکلات کشور ما نداشتن نیازسنجی است، نیازسنجی نمی‌کنیم که تخصص‌های کسب شده امروز آیا برای سال‌های آینده لازم هست یا نه، یعنی رها کردیم هر کس هرکاری که خواست انجام بدهد بدون اینکه ما نیازها را بدانیم. آیا ما این همه نیروی متخصص در رشته‌ی خاص نیاز داریم که مرتب در دانشگاه‌ها پذیرش می‌شوند؟ او تصریح می‌کند: در نتیجه هم عمر فرد از بین می‌رود، هم بودجه کشور. باید مسئولان بسنجند که برای مثال ما در ۱۰ سال بعد جقدر در بازار کار به این افراد فارغ‌التحصیل نیاز داریم و بر این اساس اقدام به پذیرش دانشجو کنیم.

تحصیل و بیماری مدرک‌گرایی

آرمان - محمد نوروزی: مدرک‌گرایی در کشور ریشه اجتماعی و فرهنگی دارد. گرچه یکی از شاخص‌های جایگاه اجتماعی تحصیلات است، اما تحصیلات همه موجودیت یک فرد در جامعه نیست. تحصیلاتی که همراه با تجربه و مهارت نباشد به تدریج جایگاه خود را از دست می‌دهد و به عنوان یک بیماری فرهنگی شناخته می‌شود که هر یک از ما در این بیماری سهیم هستیم. برای مثال استادان دانشگاه که رسالت خود را برگزار کردن کلاس می‌دانند و توجه چندانی به رسالت خطیر معلمی ندارند یا دانشجویانی که برای گذراندن زمان و اخذ مدرک در دانشگاه‌ها حضور می‌یابند. هر کدام سهمی در این بیماری دارند. اکنون بسیاری از یکزبان تحصیلکرده اشخاصی هستند که به دلیل نداشتن تجربه در بازار کار جایگاهی ندارند. بنا بر آخرین گزارش وزارت علوم در ایران دوهزار و ۶۲۰ دانشگاه وجود دارد که از این میان سهم وزارت علوم از جمعیت دانشجویی ۶۸ درصد و سهم دانشگاه آزاد ۳۲درصد است. این درحالی است که بر اساس اعلام موسسه اسپانیایی CISC چین تنها دوهزار و ۲۸۱ و هندوستان و ۶۲۰ دانشگاه دارد کرده است. این تعداد دانشگاه، حدود ۵ هزارمیلیارد تومان از بودجه کل کشور را می‌بلعند و نزدیک به ۵۰ درصد از جمعیت بیکار کشور را تولید می‌کنند.

تاثیر امکانات و دانشجویان در مدرک‌گرایی

پدر مشاوره شغلی ایران در گفت‌وگو با «آرمان» می‌گوید: موسسات آموزشی رشته‌هایی ایجاد می‌کنند، ولی امکانات آموزش از نظر استاد، دانشگاه، کارگاه و حتی از نظر زمان دانشجویی که در کلاس‌ها حاضر می‌شوند، مسائلی است که ما نباید بگوییم تمام مشکلات از سوی مراکز آموزشی است و نمی‌توانند کار خود را انجام دهند، بلکه بسیاری از این موسسه‌ها امکانات کافی را در اختیار دارند و آموزش‌های لازم را هم ارائه می‌دهند. اما دانشجویان زمان کافی برای فراگیری آموزش نمی‌گذارند. عباس شفیع آبادی ادامه می‌دهد: شما در نظر بگیرید چه مقدار از کلاس‌های اول و آخر ترم با حضور نیافتن دانشجویان در کلاس‌ها و بین التعطیلی‌ها باعث از بین رفتن زمان تدریس استادان می‌شود. ولی با همه این اوصاف گرایشی در جامعه ما وجود دارد که متاسفانه بیشتر یک گرایش مدرک‌گرایانه است تا علم‌گرایانه. نه اینکه بگوییم هر کس درس می‌خواند می‌خواهد مدرک بگیرد، ولی گرایشی که بیشتر وجود دارد گرایشی است مبنی بر دریافت هر مدرکی، حالا چه این مدرک لیسانس باشد چه فوق لیسانس و چه دکتری.

مدرک تحصیلی و اشتغال

زمانی که ما به بسیاری از سازمان‌های دولتی برای کار مراجعه می‌کنیم اولین سوالی که با آن مواجه می‌شویم این است که مدرک شما چیست، زیرا استخدام‌هایشان بیشتر متناسب با مدرک تحصیلی است که این مساله باعث ایجاد مدرک‌گرایی در جامعه می‌شود و این سوال مطرح می‌شود بسیاری از افرادی که مدرک دکتری دارند آیا سواد دکتری هم دارند؟ شفیع آبادی، استاد دانشگاه علامه طباطبایی در مورد این موضوع می‌گوید: به دلیل اینکه بیشتر استخدام‌های سازمان‌های دولتی با مدرک است و ارتقای شغلی با همین مدرک صورت می‌پذیرد داشتن مدرک برای افراد مهم می‌شود. این خیلی بد است که ما در جامعه فقط سراغ مدرک‌گرایی برویم و این وظیفه وزارت علوم است که هر چه زودتر مراکزی را که صرفا دنبال مدرک‌گرایی هستند و توانمندی لازم را ندارند بررسی کند که افراد واقعا تخصص را یاد بگیرند و اگر توانمندی‌های لازم را ندارند از فعالیت آن موسسات جلوگیری شود. به گفته او وقتی آموزش مدارس به مشکل می‌خورد سریعا سراغ آموزش و پرورش می‌رویم و آن را مقصر می‌دانیم، اشتغال مشکل پیدا کند می‌گوییم بخش مهمی از آن مربوط به وزارت بهداشت است، اما واقعا در زمینه مدرک گرایی هم یک عده سواد مدرک ندارند و این موسسات و مراکزی که ایجاد شده و مدرک را کنترل می‌کنند مقصر هستند. این استاد دانشگاه ادامه می‌دهد: من فکر می‌کنم اگر ما زمانی تعداد زیادی تحصیلکرده با مدارج بالا داشته باشیم، اما کاری بلد نباشند آفتی برای جامعه است و این موضوع در آینده می‌تواند به ما ضربه بزرگی بزند. در حال حاضر برای افراد خودشان است که مدرکی دارند، ولی این مساله در آینده می‌تواند جامعه را با مشکل مواجه کند. باید فیلترهایی وجود داشته باشد تا بتوان افرادی را که تخصص ندارند شناسایی کرد و همه را با یک مدرک نسنجید، بلکه مهارت افراد و تخصص آنها را نیز در نظر گرفت.

تکیه بر نیازسنجی برای رشته‌های تحصیلی

یک جامعه‌شناس و عضو هیات علمی دانشگاه تهران با اشاره به اینکه جمعیت تحصیلکرده بیکار برای از مواردی است که بررسی و حل آن از مهم‌ترین موضوعات جامعه است به خبرنگار «آرمان» می‌گوید: یکی از عواملی که باعث شده ما به این وضعیت دچار شویم، رشد بی‌رویه مراکز آموزشی در یک دهه گذشته است. در واقع شرایط طوری است که ما با فاصله کمی از روستاها و دهستان‌ها می‌شود به مراکز دانشگاهی و آموزش عالی دست یافت. از طرف دیگر سیاستی که به نوعی بر مراکز آموزشی حاکم بوده، این است که مشتری‌مداری آنها به سمتی می‌رود که جمعیت دانشجو را داشته باشیم و در پی آن بودند که زودتر از دانشجو ثبت‌نام کنند تا در زیرمجموعه آنها قرار بگیرد. این مساله منجر به اخذ مدرک هم می‌شود. غلامرضا ظفاری با طرح این سوال که آیا این مراکزی که تعریف می‌کنیم مبتنی بر نیازهایی است که در جامعه داریم، تصریح می‌کند: اگر ما در وضعیتی بودیم که نیاز به نیروی کار نداشتیم و کشور به لحاظ توسعه و بازار به وضعیت اشباع رسیده بود، مشکلی نداشتیم، اما در حال حاضر ما در کشوری توسعه‌یافته و صنعتی که رفور منابع است، در بازار کار به این افراد فارغ‌التحصیل نیاز داشتیم و ولی با وجود داشتن نیروی تحصیلکرده این تحرک را نمی‌بینیم. دلیل اصلی هم این است که افراد در قبال این همه مدرکی که می‌گیرند هیچ‌مهارتی ندارند. این افزایش و رشد بی‌رویه مراکز آموزشی، مبتنی بر نگاه دقیق مربوط به نیازها، خواسته‌ها و ضرورت‌هایی که در جامعه داریم نبودند. صرفا دیدیم جمعیتی برای ورود به دانشگاه وجود دارد و چون این ولع را دیدیم، اجازه دادیم که مراکز عدیده‌ای تعریف و تولید شوند. همچنین شفیع آبادی در مورد نیازسنجی عنوان می‌کند: ما همیشه باید آموزش ما همان براساس نیازهای کشورمان باشد. یعنی ما اولین چیزی که باید در کشور بسنجیم این است که ما چقدر نیروی متخصص در این کشور نیاز داریم؟ در چه رشته‌ای نیاز داریم؟ کدام رشته اولویت دارد؟ و در جهت تربیت همان نیروها قدم برداریم، به اینکه هر کسی بخواهد بیاید مدرکی بگیرد که مورد نیاز جامعه نباشد و وقت خود و مملکت و پول خود را صرف کند و در پایان، تخصص کسب شده مورد نیاز جامعه نباشد. یکی از بزرگ‌ترین مشکلات کشور ما نداشتن نیازسنجی است، نیازسنجی نمی‌کنیم که تخصص‌های کسب شده امروز آیا برای سال‌های آینده لازم هست یا نه، یعنی رها کردیم هر کس هرکاری که خواست انجام بدهد بدون اینکه ما نیازها را بدانیم. آیا ما این همه نیروی متخصص در رشته‌ی خاص نیاز داریم که مرتب در دانشگاه‌ها پذیرش می‌شوند؟ او تصریح می‌کند: در نتیجه هم عمر فرد از بین می‌رود، هم بودجه کشور. باید مسئولان بسنجند که برای مثال ما در ۱۰ سال بعد جقدر در بازار کار به این افراد فارغ‌التحصیل نیاز داریم و بر این اساس اقدام به پذیرش دانشجو کنیم.

امیر محمود حریرچی در گفت‌وگو با «آرمان»:

غفلت از پژوهش منشا تشدید آسیب‌هاست

پژوهش لوکس نیست

آرمان-زهرا سلیمانی: هر جامعه متناسب با فرهنگ، رشد و انحطاط خود با اشکال مختلف از انحرافات و مشکلات رو به روست که تاثیرات مخرب بر فرایند پیشرفتش دارد. در اصل شناخت چنین عواملی می‌تواند مسیر حرکت جامعه را به سوی تعامل هدایت کند. برای مثال امروزه اعتیاد به عنوان یک مشکل فردی و معضل اجتماعی مطرح است. روشن است که این معضل در سطح جامعه منجر به از بین رفتن نیرو و انرژی می‌شود. در واقع شناسایی هر یک از عوامل اساسی و کنترل این معضل اجتماعی می‌تواند بسیاری از نیروهای از دست رفته جامعه را احیا کرده و در مسیر کار و سلامت جامعه هدایت کند. پژوهش‌ها و تحقیقات در حوزه آسیب‌های اجتماعی می‌تواند شدت و حدت معضل‌های اجتماعی را برای خدمت ذکر کرده تا به پیش‌بینی وضعیت آن بپردازند. آنچه در ادامه می‌خوانید نظرات امیر محمود حریرچی، جامعه شناس، در گفت‌وگو با «آرمان» است.

مستندات و اقدامات پژوهشی باشد. این مساله در ایران تا چه حد رعایت می‌شود؟ همچنین مساله پژوهش در کشور به چه میزان در اولویت دانشجویان، اساتید، مدیران ادارات و نهادهای مسئول است؟

در کشور اغلب پژوهش‌ها در زمینه علوم پایه، علوم مهندسی و علوم پزشکی انجام می‌شود. اما انجام چنین پروژه‌هایی محدود است. در کشور دانشجویان در مقاطع مختلف مجبور به انجام پژوهش هستند حال این سوال مطرح است که به چه شکل این پژوهش‌های انلک را می‌توان در تصمیم‌گیری‌های کلان تاثیرگذار دانست؟ از سوی دیگر، روش شناسی و انتخاب سوژه در پژوهش‌ها نیز از سوی مراکز علمی کشور باید مورد بحث قرار بدانند که در دنیای امروز دیگر تحقیق یک امر لوکس نیست، بلکه یک اقدام ضروری برای شناخت وضعیت کنونی جامعه و شناسایی تهدیدها و فرصت‌هاست. بر اساس بررسی‌های انجام شده در روند پژوهش وضعیت جامعه مشخص شده و می‌توان برای آینده تصمیم‌گیری مناسب اتخاذ کرد. در شرایط کنونی می‌توان به این امر اذعان کرد که در نهادهای کشور هرگونه اقدام و تصمیم‌گیری به شکل چراغ خاموش و بی‌اطلاع از وضعیت موجود انجام می‌شود. برای مثال برخی مدیران در ادارات به شکل سلیقه‌ای عمل می‌کنند. باید قبل از هر اقدام با توجه به سندهای راهبری و بالادستی، سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ و... بندهای اجرای آنها و تاثیرات آن مورد بررسی قرار گیرد. برخی مدیران در ادارات بدون توجه به برنامه‌های کلان کشور اقدام عمل می‌شوند. این در حالی است که اگر تصمیمات، اقدامات ناگهانی و بدون برنامه در حوزه آسیب‌های اجتماعی مناسب بود، پس چرا روزبه‌روز به نرخ آسیب‌های اجتماعی در کشور افزوده می‌شود؟ در کشور به دلیل نبود پژوهش و تحقیق مناسب آسیب‌ها و عوامل بروز روستای خود در زمینه یک مساله اقدام پژوهشی انجام می‌دهند چگونه می‌توان آن را به دیگر نقاط کشور تعمیم داد. مسئولان کشور باید رویکرد مناسب در زمینه حل مشکلات و آسیب‌های اجتماعی داشته باشند. برای مثال در کشور برنامه‌های پنج‌ساله تدوین شده است. اما تاکنون هیچ‌نهادی درباره نتایج این برنامه‌ها گزارش نداده است. در حالی که این امر می‌تواند از طریق تحقیق مورد بررسی قرار گیرد در کشور مراکزی تحت عنوان شورای عالی پژوهش وجود دارد؛ هر چند سازمان مناسب برای رسیدگی به وضعیت پژوهش وجود ندارد. در روزهای اخیر یک سازمان دیگر برای رسیدگی به مسائل اجتماعی ایجاد شده است. باید به این امر اذعان کرد که چنین سازمان‌هایی در عمل بیکار هستند. چون هیچ‌شاخت مناسبی نسبت به مسائل روز جامعه ندارند. برای مثال در وضعیت کنونی باید پاسخ این سوال که چرا سالانه میزان معتادان به مواد مخدر در کشور افزایش یافته را بر اساس پژوهش‌های گسترده شناسایی و به این ترتیب ساز و کارها برای مهار این آسیب اجتماعی اندیشیده شود. باید نهادهای

ارتباط میان تحقیقات دانشگاهی و اقدامات انجام شده برای رفع آسیب‌های اجتماعی را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

پژوهش یکی از شاخص‌های توسعه محسوب می‌شود و انسان محور توسعه است. در دنیای امروز توسعه در زمینه‌های اقت